

РОЛЬ ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ З ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН У ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ ІЗ ВИЩОЮ ФАРМАЦЕВТИЧНОЮ ОСВІТОЮ

THE ROLE OF MANUFACTURING PRACTICE FROM ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC DISCIPLINES IN PREPARATION OF PROFESSIONALS WITH HIGH PHARMACEUTICAL EDUCATION

У статті досліджено сучасний стан виробничої практики в підготовці фахівців із вищою фармацевтичною освітою. Визначено роль виробничої практики з дисциплін організаційно-економічного напрямку у формуванні професійних знань провізора. Представлена структура практичної підготовки студентів із дисципліни «Виробнича практика з організації та економіки фармації», яка передбачає оволодіння під час проходження практики нормами фармацевтичного й податкового законодавства та новими методами господарювання. Представлене дослідження закладає основи подальших наукових розвідок, які полягають у розробленні педагогічних умов формування професійної компетентності майбутніх фахівців фармацевтичної галузі в закладах вищої освіти. Розглянуто можливість і доцільність проходження студентами практик із дисциплін «Медичне і фармацевтичне товарознавство» та «Фармацевтичне право та законодавство».

Ключові слова: фармацевтична освіта, виробнича практика, дисципліни «Організація та економіка фармації», «Медичне і фармацевтичне товарознавство», «Фармацевтичне право та законодавство», практично орієнтований екзамєн.

В статье исследовано современное состояние производственной практики в подготовке специалистов с высшим фармацевтическим образованием. Определена роль производственной практики по дисциплинам организационно-экономического направления в формировании профессиональных знаний провизора. Представлена структура практической подготовки студентов по дисциплине «Производственная практика по организации и экономике фармации», которая предусматривает овладение во время прохождения практики нормами фармацевтического и налогового законодательства и новыми методами хозяйствования. Представленное исследование

закладывает основы дальнейших научных исследований, которые заключаются в разработке педагогических условий формирования профессиональной компетентности будущих специалистов фармацевтической отрасли в учреждениях высшего образования. Рассмотрена возможность и целесообразность прохождения студентами практик по дисциплинам «Медицинское и фармацевтическое товароведение» и «Фармацевтическое право и законодательство».

Ключевые слова: фармацевтическое образование, производственная практика, дисциплины «Организация и экономика фармации», «Медицинское и фармацевтическое товароведение», «Фармацевтическое право и законодательство», практически ориентированный экзамен.

The article examines the current state of industrial practice in the training of specialists with higher pharmaceutical education. The role of industrial practice in the disciplines of organizational and economic direction in the formation of professional knowledge of the pharmacist has been determined. The structure of practical training of students in discipline "Industrial Practice on Organization and Economics of Pharmacy", which involves mastering the practice of pharmacy, tax legislation, new methods of management, is presented. The presented research provides the basis for further scientific research, which consists in developing the teacher conditions for the formation of professional competence of future specialists of the pharmaceutical industry in higher education institutions. The possibility and expediency of students' practice in disciplines "Medical and pharmaceutical commodity research" and "Pharmaceutical law and legislation" are considered.

Key words: pharmaceutical education, industrial practice, disciplines "Organization and economics of pharmacy", "Medical and pharmaceutical goods", "Pharmaceutical law and legislation", practical exam.

УДК 378.147+330.1+615.15

Феденько С.М.,
канд. екон. наук,
доцент кафедри організації та економіки фармації і технології ліків ДВНЗ «Івано-Франківський національний медичний університет»

Постановка проблеми в загальному вигляді. Сучасний розвиток фармації вимагає від фахівців галузі досить високого рівня знань і творчої ініціативи, володіння нормами фармацевтичного законодавства, новими методами організації господарювання та ефективними комп'ютерними технологіями з метою якісного фармацевтичного забезпечення населення. Проблема професійної підготовки майбутніх провізорів, формування їх професійної компетентності є одним із головних завдань навчального процесу. Власне, формування нової моделі освіти, розвиток соціально-економічних перетворень в Україні, інтеграція освіти

в міжнародну систему освіти, підготовка фахівців відповідно до державних стандартів вищої освіти висувають нові вимоги до сучасної підготовки спеціалістів фармації. Випускники-провізори повинні бути освіченими, комунікабельними, мобільними, самостійними, відповідальними за результати своєї діяльності, уміти швидко прийняти рішення за виникнення нестандартної ситуації. Провізор повинен уміти працювати з нормативно-правовими документами, з різними комп'ютерними програмами, що стосуються обліку, відпуску ліків тощо. Досягнення поставленої мети можливе за наявності в студентів необхідних практичних нави-

чок. Одним із найбільш значущих чинників при цьому є виробнича практика студентів на базах практики (аптечні склади, аптеки різних форм власності тощо).

Виробнича практика студентів є невід'ємною частиною навчального процесу в умовах Європейської кредитно-трансферної системи. Вона забезпечує узагальнення й удосконалення теоретичних знань, а також розвиває здатність застосування їх на практиці [1, с. 112], тому вивчення ролі виробничої практики у формуванні професійних знань фахівця фармації та її структури є актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблемні аспекти виробничої практики за різними спеціальностями відображені в працях багатьох вітчизняних науковців. Окремі питання підготовки кадрів для фармацевтичної галузі досліджені В.П. Черних, І.А. Зупанцем, З.М. Мнушко, А.С. Немченко [2], В.М. Толочко, Б.П. Громовиком [3], Л.Г. Кайдаловою [4], А.А. Котвіцькою, Д.С. Волох [5] та іншими авторами.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Виробнича практика – найважливіша частина навчального процесу з підготовки висококваліфікованих спеціалістів, завданням якої є закріплення теоретичних знань, здобутих у процесі навчання у вищому навчальному закладі, на основі глибокого вивчення досвіду роботи одного з підприємств, на яких здійснюється проходження студентами практики. Незважаючи на всі дослідження відомих науковців із цього питання, роль виробничої практики в професійній підготовці фахівця фармації, особливо з дисциплін організаційно-економічного спрямування, та її практичний складник потребують детального розгляду.

Метою статті є вивчення теоретичних основ виробничої практики в підготовці фахівців із вищою фармацевтичною освітою, визначення ролі виробничої практики з організації та економіки фармації у формуванні професійних знань провізора та дослідження структури практичної підготовки студентів із дисципліни «Виробнича практика з організації та економіки фармації».

Виклад основного матеріалу. Проведення практики здійснюється згідно з існуючою нормативною базою в Україні. Питання практичної підготовки осіб, які навчаються в закладах вищої освіти, визначені статтями 50 та 51 Закону України «Про вищу освіту» від 1 липня 2014 р. № 1556-VII [6], Положенням про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України [7], Інструкцією про виробничу практику студентів медичного, лікувального, педіатричного, медико-профілактичного, стоматологічного і фармацевтичного факультетів медичних і фармацевтичного вищих навчальних закладів III–IV рівнів акредитації [8]. Ця діяльність має на меті закріплення теоретичних знань, які були отримані в процесі навчання, а

також формування професійного вміння приймати самостійні рішення в певних виробничих умовах.

За даними фармацевтичної енциклопедії, виробнича практика є однією з форм навчання (організації навчального процесу), невід'ємною складовою частиною процесу підготовки фахівців (обов'язковим компонентом освітньо-професійних програм), основним завданням якої є якість практичної підготовки випускника за освітньо-кваліфікаційними рівнями «бакалавр», «спеціаліст», «магістр», та проводиться на оснащених відповідним чином сучасних підприємствах, організаціях різних галузей господарства. Від якості виконання завдань у період практики залежить професійне становлення майбутнього фахівця [2].

Кафедра організації та економіки фармації і технології ліків Івано-Франківського національного медичного університету (далі – ІФНМУ) забезпечує організацію й проведення навчального процесу з організації та економіки фармації (далі – ОЕФ), менеджменту та маркетингу у фармації (далі – ММФ), медичного й фармацевтичного товарознавства, фармацевтичного права та законодавства, аптечної технології лікарських засобів (далі – АТЛЗ), промислової технології лікарських засобів (далі – ПТЛЗ), технології лікарських косметичних засобів, біофармації, належних практик у фармації, вступу у фармацію, фармакоекономіки, курсів за вибором («Ароматологія в косметології і ароматерапії», «Особливості зовнішньоекономічної діяльності підприємств фармацевтичної галузі»), спеціалізацій «Підприємництво у фармації», «Організація та регулювання діяльності підприємств фармації», «Виробництво та застосування косметичних засобів», навчальної практики з ПТЛЗ, виробничих практик з АТЛЗ, ОЕФ, ММФ і спеціалізацій «Підприємництво у фармації», «Організація та регулювання діяльності підприємств фармації» та «Виробництво та застосування косметичних засобів». Отже, на кафедрі організації та економіки фармації і технології ліків ІФНМУ викладаються професійно орієнтовані фармацевтичні дисципліни, знання й навички з яких є базовими для студентів спеціальності «Фармація».

Виробнича практика із цих дисциплін є важливим етапом у підготовці спеціаліста, оскільки, крім підвищення рівня теоретичної підготовки, закріплення практичних навичок, ознайомлення й набуття досвіду на робочих місцях із методики організаційно-управлінської, планово-маркетингової роботи, дає змогу залучати студентів до активного життя аптек і виховувати в них трудову дисципліну, деонтологічні норми поведінки й професійної відповідальності. Паралельно практикант проводить збір основних економічних даних, що характеризують виробничо-господарську діяльність аптеки, техніко-економічні показники

ефективності роботи для складання звіту про проходження практики [9].

Виробничі практики з дисциплін організаційно-економічного спрямування формують у студента економічне мислення, виховання економічної культури, результатом чого є економічно обґрунтована практична діяльність. Виробнича практика проводиться після опанування теоретичної частини відповідної дисципліни. Виробнича практика з ОЕФ, ММФ і спеціалізацій «Підприємництво у фармації» та «Організація та регулювання діяльності підприємств фармації» за методикою її організації є практичною роботою студента на робочому місці провізора – організатора з управління та регулювання діяльності аптеки (фармацевтичної фірми). Згідно з навчальним планом виробнича практика з ОЕФ проходить протягом 3 тижнів (15 робочих днів) в аптеках, які відповідають вимогам до баз практики та мають виробничу, організаційну й управлінську форму діяльності. Тривалість робочого дня студентів в аптеці складає 7 годин.

Метою виробничої практики з ОЕФ як навчальної дисципліни є закріплення, розширення теоретичних знань і придбання практичних навичок з організації роботи, виробничої, адміністративної та фінансової діяльності аптек; оволодіння сучасними принципами фармацевтичного під-

приємства, фармацевтичної етики й деонтології, ознайомлення з документами, які регламентують діяльність аптеки згідно з вимогами належної аптечної практики [9]. Структура практичної підготовки студентів із дисципліни «Виробнича практика з організації та економіки фармації» представлена на рис. 1.

Так, за змістовим модулем 1 студенти ІФНМУ на практиці здійснюють таку діяльність:

- вивчають організаційну структуру фармацевтичної галузі, рівні управління галуззю, законодавчо-нормативну базу, що регламентує фармацевтичну діяльність в Україні, основні принципи розвитку та розміщення аптечної мережі, організацію роботи аптек (фармацевтичних фірм) різних форм власності й господарювання в умовах ринку;
- вивчають організацію рецептурного та безрецептурного відпуску ліків, правила таксування, методики визначення тарифів за виготовлення лікарських форм, визначають вартість екстемпоральних лікарських засобів (розчинів, порошків, супозиторій, настоїв і відварів, мазей, рідких лікарських форм тощо);
- ведуть облік рецептів на ліки індивідуального виготовлення та готові лікарські засоби, ознайомлюються з порядком ведення предметно-кількісного обліку в аптеках;

Рис. 1. Структура практичної підготовки студентів із дисципліни «Виробнича практика з організації та економіки фармації»

– здійснюють проведення вхідного контролю якості ліків, документальне оформлення результатів вхідного контролю, вивчають правила зберігання товарних запасів, приймання товару та організації внутрішньоаптечного контролю якості ліків.

За змістовим модулем 2 студенти здійснюють таку діяльність:

– навчаються первинного обліку надходження товарів до аптеки, організації приймання товарів та інших цінностей, вивчають супровідні документи до товару, структуру роздрібного товарообігу аптеки, навчаються вести облік реалізації лікарських засобів та товарів аптечного асортименту, облік руху основних і допоміжних матеріалів, забезпечення їх зберігання, облік руху малоцінного інвентарю та предметів, які швидко зношуються, оформляють документи з обліку витрат товару та інших матеріальних цінностей;

– вивчають основні положення й строки проведення інвентаризації товарно-матеріальних цінностей, організації інвентаризаційних комісій, їх прав та обов'язків, порядку проведення інвентаризації та оформлення інвентаризаційних описів, інвентаризації грошових коштів, основних засобів, оформлення результатів інвентаризації, порядку розрахунків природних втрат;

– складають звітність аптеки, у тому числі звіт про господарсько-фінансову діяльність, розраховують реалізовані торговельні націнки, визначають кількість днів запасу товарів, проводять економічний аналіз діяльності аптеки;

– вивчають програмне забезпечення роботи аптеки, роботу з товарами й запасами в умовах автоматизації фармації;

– вивчають принципи фармацевтичного ціноутворення в Україні, механізми державного регулювання цін;

– проводять аналіз товарообігу в зіставних і діючих цінах, здійснюють економічні розрахунки торгових накладень, вивчають фактори, що впливають на суму й рівень торгових накладень, прибуток і рентабельність аптеки, розподіл та використання прибутку.

Під час проходження практики на базі аптеки здійснюється поточний контроль, що включає перевірку щоденників практики, оцінку придбаних студентами вмінь і практичних навичок з організації фармацевтичного забезпечення населення, системи обліку та звітності, основ економіки аптеки. Контроль змістового модуля здійснюється після виконання студентом у повному обсязі всіх видів робіт, що передбачені тематикою практичної підготовки, і передбачає комп'ютерне тестування за темами практичної підготовки, оцінювання практичних навичок, перевірку щоденника практики.

Висновки. Сучасний розвиток фармації вимагає від фахівців галузі досить високого рівня знань і творчої ініціативи, володіння нормами фарма-

цевтичного й податкового законодавства, новими методами господарювання з метою якісного фармацевтичного забезпечення населення. Саме виробнича практика з дисциплін організаційно-економічного спрямування сприяє поглибленому вивченню управлінських та організаційно-економічних питань на посадах провізора-організатора (завідувача, директора), заступника керівника, завідувача структурного підрозділу, а також інших посад, передбачених для заміщення фахівцями з вищою фармацевтичною освітою.

Власне, під час проходження практики закладаються основи досвіду професійної діяльності студента, практичних умінь і навичок, професійних якостей особистості фахівця. Досвід, отриманий студентами на практиці, дасть їм змогу в майбутньому більш ефективно працювати в аптеці, раціонально організувати свою роботу, професійно здійснювати управління й регулювання виробничої, адміністративної та торговельно-фінансової діяльності аптек. Це у свою чергу допоможе їм краще підготуватися до державного іспиту «Управління та економіка у фармації», який має характер практично орієнтованого екзамену.

Тому доцільним є збільшення кількості годин, відведених на виробничу практику, та розгляд можливості проходження студентами практик із таких дисциплін, як «Медичне і фармацевтичне товарознавство» (для більш детального вивчення ними споживчих властивостей фармацевтичних і медичних товарів, їх асортименту, класифікації й кодування, стандартизації, товарознавчих операцій, пов'язаних із факторами, що впливають на якість, організацію зберігання та умови транспортування товарів) і «Фармацевтичне право та законодавство» (зادля набуття системних правових знань щодо регулювання фармацевтичної діяльності та обігу лікарських засобів, а також формування професійно важливих навичок щодо аргументованого прийняття правомірних рішень для забезпечення ефективного функціонування фармацевтичних підприємств і фармацевтичного забезпечення).

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Гінчицька Л.В., Нейко О.В., Левицький І.В., Ласитчук О.М. Проведення виробничої лікарської практики з гінекології в умовах жіночої консультації. Актуальні питання підвищення якості освітнього процесу: збірник тез науково-практичної конференції з міжнародною участю (Івано-Франківськ – Яремче, 11 травня 2018 р.). Івано-Франківськ: ІФНМУ, 2018. С. 110–113.
2. Фармацевтична енциклопедія / гол. ред. ради та автор передм. В.П. Черних. 2-ге вид., перероб. і доп. К.: МОПІОН, 2010. 1632 с. URL: <https://www.pharmacencyclopedia.com.ua/article/1721/virobnichapraktika>.
3. Громовик Б.П., Горілик А.В. Неперервна фармацевтична освіта в Україні: науково-методичні

аспекти управлінсько-економічної підготовки: монографія. Львів: РАСТР-7, 2012. 166 с.

4. Кайдалова Л.Г. Професійна підготовка майбутніх фахівців фармацевтичного профілю у вищих навчальних закладах: монографія. Х.: НФаУ, 2010. 364 с.

5. Волох Д.С. Фармацевтична освіта в Україні: традиції, сьогодення, майбутнє. Аптека. 2003. № 397(26). URL: <http://www.apteka.ua/article/14237>.

6. Про вищу освіту: Закон України від 1 липня 2014 р. № 1556-VII / Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/page5>.

7. Про затвердження Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України: Наказ Міністерства освіти України від 8 квітня 1993 р. № 93 / Міністерство освіти України. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0035-93>.

8. Про затвердження Інструкції про виробничу практику студентів медичного, лікувального, педіатричного, медико-профілактичного, стоматологічного і фармацевтичного факультетів медичних і фармацевтичного вищих навчальних закладів III–IV рівнів акредитації: Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 3 жовтня 1995 р. № 179 / Міністерство охорони здоров'я України. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0446-95>.

9. Феденько С.М. Роль виробничої практики з дисциплін управлінсько-економічного спрямування в підготовці провізорів ІФНМУ. Фармація XXI століття: тенденції та перспективи: матеріали VIII Національного з'їзду фармацевтів України (Харків, 13–16 вересня 2016 р.): у 2 т. / редкол.: В.П. Черних та ін. Х.: НФаУ, 2016. Т. 2. С. 375.